

ЎТМИШГА НАЗАР

3 ЖИЛД, 11 СОН

ВЗГЛЯД В ПРОШЛОЕ

ТОМ 3, НОМЕР 11

LOOK TO THE PAST

VOLUME 3, ISSUE 11

Бош мухаррир:
Главный редактор:
Chief Editor:

Муртазаева Рахбар Хамидовна
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон Миллий университети

Бош мухаррир ўринбосари:
Заместитель главного редактора:
Deputy Chief Editor:

Джураева Нилуфар Далибаевна
тарих фанлари номзоди, доцент,
Ўзбекистон жаҳон тиллари университети

«Ўтмишга назар» илмий журнали тахририй маслаҳат кенгаши
редакционный совет научного журнала «Взгляд в прошлое»
Editorial board of the scientific journal Looking into the past

Сагдуллаев Анатолий Сагдуллаевич
тарих фанлари доктори,
профессор, академик,
Ўзбекистон Миллий университети

Бобожонова Дилором Бобожонова
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон жаҳон тиллари
университети

Зияева Доно Ҳамидовна
тарих фанлари доктори, профессор,
ЎзР ФА Тарих институти

Кебадзе Мадонна
тарих фанлари доктори, Телави
давлат университети, Грузия

Аширов Адҳам Азимбаевич
тарих фанлари доктори, профессор,
ЎзР ФА Тарих институти

Агзамова Гулчехра Азизовна
тарих фанлари доктори, профессор,
ЎзР ФА Тарих институти

Бурдиашвили Майя
тарих фанлари доктори, Телави
давлат университети, Грузия

Кожакеева Ляззат Темировна
тарих фанлари доктори, доцент,
Хотин-қизлар давлат педагогика
университети, Қозоғистон

Ульжаева Шохистахон Мамажоновна
тарих фанлари доктори,
Тошкент кимё - технология институти

Бабаджанова Нодира Абдуллаевна
тарих фанлари номзоди, доцент,
Ўзбекистон давлат жаҳон
тиллари университети

Рахмонкулова Зумрад Бойхуразовна
тарих фанлари номзоди, доцент,
Ўзбекистон Миллий университети

Гоффоров Шокир Сафарович
тарих фанлари доктори, профессор,
Самарқанд давлат тиббиёт институти

Эргашева Юлдуз Алимовна
Тарих фанлари доктори, профессор,
Қарши муҳандислик-иқтисодиёт
институти

Теймураз Ахалмосулишвили
профессор, Телави давлат
университети, Грузия

Халикова Рахбар Эргашевна
тарих фанлари доктори, профессор,
Тошкент давлат техника университети

Ишанходжаева Замира Райимовна
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон Миллий университети

Абдуллаева Яхшибека Атамуратовна
тарих фанлари доктори, доцент,
Нукус давлат педагогика институти

Мустафаева Нодира Абдуллаевна
тарих фанлари доктори
Ўзбекистон Республикаси
Фанлар академияси

Джоробекова Айнуэр Эшимбековна
тарих фанлари номзоди, профессор,
Дипломатия академияси,
Қозоғистон Республикаси

Ширванова Тарана Амирага кызы
тарих фанлари номзоди, доцент
Азербайджон давлат
иқтисодиёт университети

Ерметов Аваз Абдуллаевич
тарих фанлари доктори, доцент,
Ўзбекистон Миллий университети

Санпова Камола Давляталиевна
тарих фанлари номзоди, доцент,
Ўзбекистон Миллий университети

Расулов Абдуллажон Нуриддинович
тарих фанлари доктори, профессор,
Наманган давлат университети

Ковалев Борис Николаевич
тарих фанлари доктори, профессор,
Россия ФА, Санкт-Петербург
Тарих институти

Кобзева Ольга Петровна
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон Миллий университети

Ауанасова Алима Мусировна
тарих фанлари доктори, профессор,
Давлат тарихи институти, Қозоғистон

Бегалинова Калимаш Капсамаровна
фалсафа фанлари доктори, профессор,
Ал-Фаробий номидаги Қозоғистон
Миллий университети, Қозоғистон

Хайдаров Муродилла Махмуталиевич
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон миллий университети

Алиева Лале
тарих фанлари доктори,
Озарбайжон давлат университети

Исмаилова Алмаз
тарих фанлари доктори,
Догистон мустақил университети

Талапов Бахриддин Алижанович
тарих фанлари номзоди, доцент,
Наманган давлат университети

Одилов Аброр Анварович
тарих фанлари номзоди, доцент,
Ўзбекистон Миллий университети

МУНДАРИЖА / СОДЕРЖАНИЕ / CONTENT

1. Фирюза Мухитдинова ЯНГИ УЙГОНИШ ДАВРИ: ДАВЛАТ ТИЛИНИНГ ЯНГИЛАНГАН НУФУЗИ ВА МАҚОМИ.....	4
2. Дилшод Комолов ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ СУД ТИЗИМИНИНГ ШАКЛЛАНИШИ ТАРИХИ.....	10
3. Отабек Алимардонов МУСТАҚИЛЛИК ЙИЛЛАРИДА ЎЗБЕКИСТОННИНГ МАЛАЙЗИЯ БИЛАН ХАЛҚ ДИПЛОМАТИЯСИ АЛОҚАЛАРИ.....	17
4. Abdixalik Abdulkarimov QORAQOLPOG'ISTON QISHLOQ XO'JALIGI 1960-1980 YILLARDA: ODAMLAR, VOQEALAR, UMIDLAR.....	26
5. Зафарбек Абдуллаев ТУРКИСТОНДА ҲОКИМИЯТ БОШҚАРУВ ТИЗИМИ: ЗИДДИЯТ ВА ЕЧИМЛАР.....	33
6. Санжар Ахмедов АБДУРАЗЗОҚ САМАРҚАНДИЙНИНГ “МАТЛАИ САЪДАЙН ВА МАЖМАИ БАҲРАЙН” АСАРИДА ТЕМУРИЙЛАРНИНГ МАДАНИЯТГА МУНОСАБАТИ ТАВСИФИ.....	39
7. Лайло Бегимкулова АМИР ТЕМУР ВАФОТИНИНГ ДАСТЛАБКИ КУНЛАРДАГИ СИЁСИЙ ЖАРАЁНЛАРДА ШАЙХ НУРИДДИН ВА ШОҲМАЛИКЛАРНИНГ ТУТГАН ЎРНИ.....	47
8. Гулшод Авалова ТИЛ – ХАЛҚ ТАРИХИНИ БИЛИШ ВОСИТАСИ СИФАТИДА.....	55
9. Гулчехра Рахимова БУХОРО ВИЛОЯТИДАГИ САНОАТ КОРХОНАЛАРДАГИ ИҚТИСОДИЙ МУАММОЛАРНИНГ ОҚИБАТЛАРИ.....	60
10. Иродахон Тишабаева ЎЗБЕКИСТОНДА МАКТАБГАЧА ТАЪЛИМ МУАССАСАЛАРИНИНГ ШАКЛЛАНИШИ (1960-1990 йиллар).....	70
11. Феруза Файзиева РОССИЯ ИМПЕРИЯСИ МУСТАМЛАКАЧИЛИК ШАРОИТИДА БУХОРО АМИРЛИГИДА ИЖТИМОЙ-СИЁСИЙ ЖАРАЁНЛАР ВА ДАВЛАТ БОШҚАРУВИ МАСАЛАЛАРИ.....	78
12. Равшан Хомитов ЎЗБЕКИСТОНДА МИЛЛАТЛАРАРО БАРҚАРОРЛИКНИ ТАЪМИНЛАШГА ҚАРАТИЛГАН ДАВЛАТ СИЁСАТИ (1991 - 2020 йй.).....	83

ЎТМИШГА НАЗАР ВЗГЛЯД В ПРОШЛОЕ LOOK TO THE PAST

Отабек Кудратович Алимардонов,
Мирзо Улуғбек номидаги Ўзбекистон Миллий университети
тарих факультети докторанти

МУСТАҚИЛЛИК ЙИЛЛАРИДА ЎЗБЕКИСТОННИНГ МАЛАЙЗИЯ БИЛАН ХАЛҚ ДИПЛОМАТИЯСИ АЛОҚАЛАРИ

For citation: Otabek Q. Alimardonov, PUBLIC DIPLOMACY RELATIONS OF UZBEKISTAN WITH MALAYSIA DURING THE YEARS OF INDEPENDENCE. Look to the past. 2020, vol. 11, issue 3, pp.17-25

 <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9599-2020-11-3>

АННОТАЦИЯ

Бугунги кунда Малайзия Жануби-Шарқий Осиёдаги энг ривожланган давлатлардан бири ҳисобланиб, Ўзбекистоннинг ушбу минтақадаги яқин ҳамкоридир. Жануби-Шарқий Осиё мамлакатлари тараққиёти ва ютуқларининг ўзига хосликларини инобатга олган Ўзбекистон ҳукумати мустақилликнинг дастлабки йиллариданоқ Малайзия билан ҳамкорликни ўрнатиш ва ривожлантиришга алоҳида эътиборни қаратиб келмоқда. Ўзбекистон ва Малайзия алоқаларида айниқса халқ дипломатияси муҳим аҳамиятга эгадир. Бугунги кунда Ўзбекистон ва Малайзия ўртасида халқ дипломатиясининг турли тармоқлари хусусан, парламент дипломатияси, маданий дипломатия, спорт дипломатияси жадаллик билан ривожланиб бормоқда. Халқлар ўртасида туризм, таълим ва илм-фан соҳаларидаги ўзаро ҳамкорлик алоқларида ҳам халқ дипломатияси элементлари яққол намоён бўлиб, икки халқ ўртасида дўстлик алоқалари мустаҳкамланиб бормоқда.

Калит сўзлар: халқаро муносабатлар, халқ дипломатияси, парламент дипломатияси, маданий дипломатия, спорт дипломатияси, таълим, илм-фан.

Отабек Кудратович Алимардонов,
Докторант исторического факультета
Национального университета Узбекистана
имени Мирзо Улугбека

ПУБЛИЧНАЯ ДИПЛОМАТИЯ ОТНОШЕНИЙ УЗБЕКИСТАНА С МАЛАЙЗИЕЙ В ГОДЫ НЕЗАВИСИМОСТИ

АННОТАЦИЯ

Сегодня Малайзия - одна из самых развитых стран Юго-Восточной Азии и близкий партнер Узбекистана в регионе. Принимая во внимание специфику развития и достижений стран Юго-Восточной Азии, Правительство Узбекистана с первых лет независимости уделяло особое внимание налаживанию и развитию сотрудничества с Малайзией. Народная дипломатия особенно важна в отношениях между Узбекистаном и Малайзией. Сегодня интенсивно развиваются различные отрасли публичной дипломатии между Узбекистаном и

Малайзией, в частности, парламентская дипломатия, культурная дипломатия, спортивная дипломатия. Элементы народной дипломатии проявляются и в отношениях между народами в сфере туризма, образования и науки, а дружеские отношения между двумя народами крепнут.

Ключевые слова: международные отношения, народная дипломатия, парламентская дипломатия, культурная дипломатия, спортивная дипломатия, образование, наука.

Otabek Q. Alimardonov,

Doctoral student at the Faculty of History of the
National University of Uzbekistan named after Mirzo Ulugbek
E-mail: otabelalimardonov111@gmail.com

PUBLIC DIPLOMACY RELATIONS OF UZBEKISTAN WITH MALAYSIA DURING THE YEARS OF INDEPENDENCE

ABSTRACT

Today, Malaysia is one of the most developed countries in Southeast Asia and a close partner of Uzbekistan in the region. Taking into account the peculiarities of the development and achievements of the countries of Southeast Asia, the Government of Uzbekistan from the first years of independence has paid special attention to the establishment and development of cooperation with Malaysia. Public diplomacy is especially important in the relations between Uzbekistan and Malaysia. Today, various branches of public diplomacy between Uzbekistan and Malaysia, in particular, parliamentary diplomacy, cultural diplomacy, sports diplomacy are developing rapidly. Elements of public diplomacy are also evident in the relations between the peoples in the fields of tourism, education and science, and the friendly relations between the two peoples are strengthening.

Index Terms: international relations, people's diplomacy, parliamentary diplomacy, cultural diplomacy, sports diplomacy, education, science.

1. Долзарблиги:

Ўзбекистон ва Жануби-Шарқий Осиё мамлакатлари халқлари ўртасида халқ дипломатиясининг илдишлари узок ўтмишга бориб тақалади. Хусусан, Малайзия халқи билан тарихан ислом дини халқларимизни бир-бирига яқинлаштириб келган муҳим омилдир. Халқлар ўртасида маданий-маърифий, савдо-тижорат алоқалари ривожлангани сари давлатлар ўртасида ҳам алоқалар кучайиб, расмий муносабатлар мустақамланади. Шунинг учун ҳам халқ дипломатияси тарихнинг ҳар қайси даврида ўз аҳамиятини йўқотмайди.

2. Метод ва ўрганилганлик даражаси:

Тадқиқот жараёнида тарихий ва қиёсий таҳлил, муаммовий-хронологик, объективлик, тизимлаштириш ҳамда фанлараро ёндашув каби илмий тадқиқот усуллари қўлланилган.

Ўзбекистонда халқ дипломатияси илк бор илмий тадқиқот объекти сифатида 1998 йилда Р.Жўраевнинг илмий ишида ўз аксини топганлиги билан аҳамиятлидир. Унда халқаро муносабатларда ўзбек халқ дипломатиясининг ўрни, Совет Иттифоқи кулаши, ижтимоий портлашлар, нафақат янги мустақил бўлган давлатлар ҳудудида, балки сайёрамизнинг бошқа қисмларида ҳам турли можаролар билан боғлиқлиги сабабли халқ дипломатиясининг аҳамияти ортиб бораётганлиги, дунёда кўплаб миллий зиддиятларни ҳал қилиш асрлар давомида турли халқларнинг тақдирлари бир-бирига боғланиб кетганлиги сабабли қийин масалага айлангани, шу муносабат билан, халқ дипломатияси маданиятнинг асл қадриятларини алмашишга имкон бериши ва халқларнинг яқинлашишига ҳисса қўшиши ёритиб берилган[1].

А.Қирғизбоевнинг илмий ишида эса Мустақил Ўзбекистоннинг Осиё мамлакатлари билан иқтисодий ва маданий алоқаларининг ҳозирги ҳолати ҳамда истиқболларини батафсил илмий таҳлил этган. Лекин, Ўзбекистоннинг Узок Шарқ, Жануби-Шарқий Осиёдаги

давлатлар билан олиб бораётган халқ дипломатиясининг серкирра ҳамкорлиги масалаларига алоҳида эътибор берилмаган[2].

Ўзбекистон Республикасининг Осиё-Тинч океани минтақаси давлатларидан бири - Малайзия билан илмий-техникавий, маданий алоқалари У.Рустамов[3], Ф.Усаров[4], С.Усаров[5], М.Қурбонова ва Ш. Бобожонов[6] тадқиқотларида ўрганилиб, илмий асосли таклифлар билан бойитилган, “Ўзбекистон-Малайзия”, “Малайзия-Ўзбекистон” каби халқ дипломатияси акторлари фаолияти очиб берилган. Бирок, ушбу муаллифлар асарларида Ўзбекистоннинг Малайзия билан халқ дипломатияси алоқаларида таълим, туризм, маданият ва санъатнинг ўрни масалаларига қисман тўхталиб ўтилган.

Таҳлил шуни кўрсатадики, ҳозирги кунгача Ўзбекистоннинг Малайзия билан ўзаро дўстлик алоқаларини мустаҳкамлашда халқ дипломатиясининг ўрни масаласига бағишланган мустақил тадқиқот иши мавжуд эмас.

3. Асосий қисм:

Малайзия Ўзбекистон мустақиллигини 1992 йил 1 январь куни тан олган. Икки мамлакат ўртасида дипломатик алоқалар 1992 йил 21 февралда ўрнатилган. 1993 йил июнь ойидан Тошкентда Малайзия элчихонаси, 1999 йилнинг декабр ойидан эса Куала – Лумпурда Ўзбекистон элчихонаси фаолият олиб боради.

Икки томонлама дўстона ва ўзаро манфаатли ҳамкорлик муносабатларини ривожлантиришда Ўзбекистон Республикаси Биринчи Президентининг 1992, 2005 йилларда Малайзияга ташрифи катта аҳамиятга эга. Ташрифлар натижасида имзоланган “Ўзбекистон Республикаси ҳукумати билан Малайзия ҳукумати ўртасида иқтисодий ва техникавий ҳамкорлик тўғрисида Битим”, “Ўзбекистон Республикаси ҳукумати билан Малайзия ҳукумати ўртасида маданий ва илмий ҳамкорлик тўғрисида Битим”лар ва бошқа аниқ соҳаларга йўналтирилган бир қанча ҳужжатлар алоқаларнинг ҳуқуқий асосларини ташкил қилади. Малайзия Бош вазири Мохатхир Мохаммаднинг 1993-йилда Ўзбекистонга расмий ташрифи давомида “Ўзбек-Малайзия қўшма коммюникеси” имзоланган бўлса, 2008 йил ноябрда Малайзия Бош вазири Аҳмад Бадавнинг Ўзбекистонга давлат ташрифи чоғида ўзаро манфаатли ҳамкорликнинг истиқболли йўналишларида бир неча ҳукуматлараро шартномалар имзоланган. Бугунги кунда Ўзбекистон ва Малайзия ўртасида турли соҳаларни, жумладан, савдо-сармоя, икки томонлама солиққа тортишнинг олдини олиш, ҳаво транспорти қатнови, илм-фан, маданият, сайёҳлик, табиий ресурсларни ўзлаштириш каби йўналишларни қамраб олувчи 47 та ҳужжатдан иборат бўлган мустаҳкам шартномавий-ҳуқуқий асос мавжуд[7]. Бугунги кунда турли соҳаларни қамраб олган бу ҳужжатлар икки мамлакатнинг халқ дипломатияси алоқаларида ҳам муҳим рол ўйнаб келмоқда.

Дипломатик алоқалар натижасида ўтган йиллар давомида икки томонлама ҳамкорликда катта натижаларга эришилди. Сиёсий мулоқот ривожланиб, томонлар халқаро ташкилотлар доирасида бир-бирларини қўллаб-қувватлаб келишмоқда. Жумладан, Ўзбекистон 2017 йил 8 декабрда БМТ Бош Ассамблеяси 72-сессиясида қабул қилинган мўътадиллик резолюцияси бўйича Малайзиянинг таклифини қўллаб-қувватлаган бўлса, Малайзия Ўзбекистон томонидан таклиф қилинган “Маърифат ва диний бағрикенглик” деб номланган махсус резолюцияси ва Ёшлар ҳуқуқлари тўғрисидаги халқаро конвенциясини мақуллаб чиқди.

Икки мамлакат ўртасида ўзаро фойдали савдо-иқтисодий ва маданий-гуманитар алоқаларни йўлга қўйишда халқ дипломатиясининг муҳим тармоғи ҳисобланган парламент дипломатиясининг ҳам муносиб ўрни бор. Хусусан, Малайзия парламенти Вакиллар палатасининг Спикери Тан Спи Дато Рамли бин Нгах Толиб бошчилигидаги делегациянинг 2006 йил май ойида Ўзбекистонга ташрифи[8], 2010-йилнинг апрелида эса Олий Мажлис Қонунчилик палатаси спикери Д.Ташмухамедовнинг Малайзияга жавоб сафари уюштирилди. Музокаралар жараёнида икки мамлакат парламентларининг қуйи палаталари ўртасидаги ҳамкорлик истиқболлари ҳамда икки давлат ўртасидаги алоқаларнинг ҳуқуқий асосларини янада мустаҳкамлаш бўйича ўзаро фикр алмашилди. Бундан ташқари, Тошкент Куала-Лумпур билан халқ дипломатиясини кенгайтиришдан манфаатдор. Олий Мажлис

Қонунчилик палатасида тузилган “Ўзбекистон-Малайзия” дўстлик гуруҳи давлатларимиз ўртасидаги кўп қиррали шерикликни мустаҳкамлашга хизмат қилади.

Халқ дипломатияси халқаро нодавлат ташкилотлари фаолиятида яққол намоён бўлади. Айнан халқаро касбий, илмий, маърифий ва диний нодавлат ташкилотлари давлатлар ва халқлар орасидаги ҳамкорликни мустаҳкамлайди[9]. Айнан нодавлат-нотижорат ташкилотлари сифатида ўзаро тенгликка ва дўстликка асосланган жамиятлар, уюшмалар ва ассоциациялар халқларнинг маданияти, санъатини тарғиб қилади.

Ушбу тадқиқот доирасида биринчи мартда Ўзбекистон Республикасининг Хорижий мамлакатлар билан маданий-маърифий алоқалар бўйича дўстлик жамияти Кенгаши, “Ўзбекистон-Малайзия” дўстлик жамияти ҳамда “Малайзия-Ўзбекистон” дўстлик жамияти каби нодавлат ташкилотларнинг Ўзбекистон ва Малайзия ўртасидаги халқ дипломатияси алоқаларида тутган ўрнига алоҳида тўхталиб ўтилди. Ўтган давр мобайнида ушбу нодавлат ташкилотлар ўзбек халқини малай халқи билан халқ дипломатияси орқали ҳамкорликни ривожлантириш, дўстликни мустаҳкамлашда муносиб ҳисса қўшди. Хусусан, Ўзбекистон ва Малайзия ўртасида халқ дипломатияси алоқаларида 1992-йилда Ўзбекистонда ташкил этилган “Ўзбекистон-Малайзия” дўстлик жамияти ва 2012 йилда Малайзияда ташкил этилган “Малайзия-Ўзбекистон” дўстлик жамиятининг ўрни катта[10]. “Ўзбекистон-Малайзия” дўстлик жамиятининг низомида жамият фаолиятининг асосий қоидалари белгилаб қўйилган бўлиб, бу қоидалар асосий мақсад ва вазифаларни ҳаётга татбиқ этишда ҳуқуқий ҳужжат бўлиб хизмат қилади.

1992-2017 йиллар давомида Ўзбекистон Республикаси Хорижий мамлакатлар билан маданий-маърифий алоқалар бўйича дўстлик жамияти Кенгаши ва “Ўзбекистон-Малайзия” дўстлик жамияти халқ дипломатияси орқали кенг қамровли маданий тадбирларни амалга ошириб келди[11]. Айниқса, 1991-2000 йиллар оралиғида Ўзбекистон ва Малайзия халқларининг маданий-маънавий ҳаёти билан яқиндан танишиш мақсадида, доимий равишда Ўзбекистон ва Малайзиянинг мустақиллик кунлари, миллий байрамларига бағишланган тадбирларни ўтказиш анъанага айланди. Натижада, юртимизнинг миллий байрам ва тантаналарида Ўзбекистонда фаолият кўрсатаётган Малайзия фуқаролари ва элчихона вакиллари бевосита иштирок этишди. Бундай тадбирлар чоғида икки мамлакат халқларининг дўстлик учрашувлари, Малайзия рассомлари асарларининг кўرғазмалари, давра суҳбатлари, турли анжуманлар ташкил этилди. Масалан, 1994 йилда баҳорида Ўзбекистонда “Шарқ гули” акциядорлик компанияси томонидан Малайзия фуқаролари ва элчихона вакиллари ўзбек халқининг маданий-миллий анъаналари билан таништириш мақсадида “Наврўз-дўстлик байрами” номли байрам тадбири ташкил қилинди. Тадбирда Юлдуз Исматова раҳбарлигидаги “Тановар” ансамбли ўзбек миллий кўшиқ ва рақс санъати намуналарини малайзияликларга тақдим этди[12].

Мустақилликнинг дастлабки йилларида Дўстлик жамиятлари кенгаши ва “Ўзбекистон-Малайзия” дўстлик жамияти томонидан ўтказилган 10 тага яқин бошқа шундай тадбирлар Ўзбекистон ва Малайзия ўртасида алоқаларни мустаҳкамланишига, халқларни бир-бирига яқинлаштиришга ва икки мамлакат халқлари ўртасидаги дўстлик ва ҳамкорликни ривожлантиришга хизмат қилганлиги билан аҳамиятлидир.

2000-2005 йилларда Ўзбекистон ва Малайзия халқларининг маданий-маънавий соҳалардаги ҳамкорлигини кенгайтириш масалалари Ўзбекистон Республикасининг Хорижий мамлакатлар билан маданий-маърифий алоқалар бўйича дўстлик жамияти Кенгаши, «Ўзбекистон-Малайзия» дўстлик жамияти ҳамда Ўзбекистонга ташриф буюрган Малайзия жамоатчилиги билан бўлган учрашувларда асосий мавзу бўлиб кўтарилди[13]. Айниқса, Ўзбекистон ва Малайзия ёшларининг мамлакатларимиз ҳақидаги билимларини бойитиш мақсадида Дўстлик жамияти турли маданий ва маърифий тадбирларни ўтказиб келмоқда. Хусусан, 2006 йилда Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети талабалари ўртасида “Малайзияни ким яхшироқ билади?” мавзусида викторина бўлиб ўтди. Викторинада ёшлар Малайзия географияси, иқтисодиёти, тарихи ва маданияти, шунингдек,

мамлакатларимиз ўртасидаги икки томонлама муносабатлар тўғрисидаги билимларини намоёништирди[14].

“Ўзбекистон-Малайзия” дўстлик жамияти Ўзбекистон халқларининг ҳаёти, тарихи, маданияти, урф-одати, анъаналари, мустақиллик даврида эришган ютуқларини дунёга танитиш борасида Малайзия жамоатчилиги билан биргаликда кўплаб ишларни амалга ошириб келмоқда. Хусусан, 2012 йилда Ўзбекистон Республикаси ва Малайзия ўртасида дипломатик алоқалар ўрнатилганлигининг 20 йиллиги муносабати билан Ўзбекистон маданий-маърифий алоқалар бўйича дўстлик жамиятлари кенгаши ва “Ўзбекистон-Малайзия” дўстлик жамияти томонидан Малайзияда жамоатчилик ташкилотлари билан кўплаб тадбирлар ва учрашувлар ўтказилди[15]. Жумладан, Кенгаш раиси ўринбосари Зокир Абидовнинг Малайзияда Куала-Лумпур мери Аҳмад Фауд Исмоил ва “TINA TRAVEL & Agencies” агентлигининг бизнесни ривожлантириш бўйича директори Абдул Ҳалим билан учрашувида Малайзияда “Ўзбекистон-Малайзия” дўстлик жамиятига ўхшаш турдош “Малайзия-Ўзбекистон” дўстлик жамиятини ташкил этиш имкониятлари муҳокама қилинди. Натижада, шу йили Малайзия жамоатчилиги томонидан “Малайзия-Ўзбекистон” дўстлик жамиятига асос солинди.” TINA TRAVEL & Agencies” агентлигининг бизнесни ривожлантириш бўйича директори Абдул Ҳалим Аҳмад “Малайзия-Ўзбекистон” дўстлик жамиятининг раиси этиб тайинланди[16].

Ушбу дўстлик жамиятининг ташкил этилиши натижасида 2012-2017 йилларда икки мамлакат ўртасида халқ дипломатияси алоқалари ривожланиб, сифат жиҳатидан янги босқичга кўтарилди. Шу билан бирга, жамоат ташкилотлари вакилларининг икки томонлама ташрифлари ижобий рол ўйнади. Ташрифлар чоғида икки мамлакатнинг иқтисодий, ижтимоий ва маданий салоҳияти тўғрисида кенг маълумот алмашинуви йўлга қўйилди[17].

Мустақилликнинг дастлабки йилларидан Ўзбекистоннинг Жануби-Шарқий Осиё мамлакатлари, хусусан, Малайзия ўртасида халқ дипломатиясининг муҳим тармоқларидан бири бўлган маданий дипломатия алоқалари ҳам янада кенгайиб бормоқда. Жумладан, 1992 йилда Ўзбекистон Республикаси Малайзия қироллиги ўртасида “Маданий ва илмий ҳамкорлик тўғрисида” шартнома имзоланди[18]. Ушбу шартномага асосан 1993-2000 йилларда Ўзбекистон ва Малайзия ўртасида маданий дипломатиянинг турли йўналишларда кенг қамровли ҳамкорлик олиб борилди. Хусусан, мусиқа, театр, цирк жамоаларининг гастроллари; фольклор-этнографик кўшиқ ва рақс жамоаларининг ташрифлари; таниқли ижодкорлар (скрипка, фортепиано, вокал ва бошқалар ҳамда дирижёр ва постановкачи режиссёр) гуруҳларининг ижодий сафарлари ташкил этилди[19].

Айниқса, 1994 йил икки мамлакат учун маданий тадбирларга бой йил бўлди. Ўша йили июнь ойида Куала-Лампурда Халқаро ислом маданияти фестивали доирасида Ўзбекистон кунлари ҳам бўлиб ўтди[20]. Муҳиддин Қори Ёқубов номидаги Ўзбек давлат филармонияси санъаткорлари ўз ижод наъмуналарини малайзияликларга тақдим этган бўлса[21], Малайзиялик маданият, фан ва таълим соҳалари вакиллари билан иборат 34 кишилик делегация юртимизга ташриф буюрди[22].

Ўзбекистон ва Малайзия мусиқа санъати йўналишидаги алоқаларида миллий фольклор санъатининг ҳам муносиб ўрни бор. Малайзияда 1995[23], 2010 йилларда бўлиб ўтган халқаро фольклор фестивалларида ўзбекистонлик санъаткорлар муваффақиятли иштирок этишди[24].

Малайзияда ҳам мусиқа санъати юксак кадрланади. Ушбу мамлакатда халқаро фестивалларнинг доимий равишда ўтказиб турилиши шундан далolat беради. Бундай тадбирларда ўзбекистонлик мусиқа санъатининг таниқли вакиллари ҳам бир неча марта иштирок этди. Масалан, 2015 йилда Малайзиянинг Перлис Университетида “UniMAP-2015” Маданият Кечасида ўзбекистонлик санъаткорлар Мамлакатхон Улашева ва Дилшод Али бошчилигида ўзбек миллий рақслари намоёништирилди[25]. Бу каби маданий тадбирлар бугун ҳам турли мамлакат ва қитъалар халқлари ўртасида тинчлик, дўстлик ва ўзаро ишончни мустаҳкамлашда муҳим омил бўлиб хизмат қилмоқда.

Ўзбекистоннинг Жануби-Шарқий Осиё мамлакатлари билан халқ дипломатияси алоқаларида яна бир муҳим соҳа бу спорт дипломатияси ҳисобланади. Чунки, спорт туфайли жаҳон миқёсида сиёсий ихтилофлар ва давлатлараро зиддиятлар бартараф этилади. Давлатлараро алоқаларни ривожлантиришда спортнинг дипломатик хусусиятларини ҳисобга олаётган Ўзбекистоннинг Малайзия билан ўзаро муносабатларида унга алоҳида ўрин ажратмоқда.

Ўзбекистон ва Малайзия ўртасида спорт дипломатияси алоқаларида Абдураимовлар сулоласининг қобилияти ва истеъдоди вакили Азамат Абдураимовнинг ҳам ўрни бор. Футболчи А. Абдураимов 1993 йилда Малайзиянинг “Паханг” жамоасига таклиф этилган. Шундай қилиб, у Малайзияда тўп сурган ўзбекистонлик илк легионер футбочиларидан бирига айланган[26].

Ўзбекистоннинг Малайзия билан спорт соҳасидаги ҳамкорлик алоқаларида Осиё – Тинч океани минтақаси мамлакатларининг миллий жанговар яккакураш спорт тури ҳисобланувчи пенчак силатнинг ҳам ўрни катта. Бугунги кунда пенчак силат ўзбекистонликлар орасида тез оммалашган жанговар яккакурашлардан биридир. 2010 йилда Жакартада бўлиб ўтган мазкур спорт тури бўйича жаҳон чемпионатида 2 нафар ўзбекистонлик биринчи ўринни эгаллаган бўлса, 2011 йилда Озорбайжонда бўлиб ўтган пенчак силат бўйича халқаро мусобақада ўзбекистонлик спортчилар 3-ўринни эгаллашди[27].

Жануби-Шарқий Осиё мамлакатлари нафақат, иқтисодий жиҳатдан гуркираб ривожланган, балки таълим, фан-техника борасида ҳам илдамлаб бормоқда. Ўзбекистоннинг Осиё - Тинч Океани ҳавзасидаги давлатлар билан йўлга қўйилган халқ дипломатияси алоқаларида илм-фан, таълим соҳасида ҳамкорлик муҳим ўрин эгаллайди.

Ўзбекистон Республикаси ва Малайзия ўртасида олий таълим соҳасида ҳамкорлик тўғрисидаги ҳукуматлараро меморандум натижасида икки давлат олий таълим муассасаларининг ҳамкорлик алоқалари кенгайиб, натижада халқ дипломатиясини ривожланишига ҳам катта таъсир этмоқда.

1995 йилда икки мамлакат Фанлар академиялари ўртасида илмий алоқаларни ривожлантиришга оид Меморандум имзоланди. Натижада Ўзбекистон-Малайзия илмий марказлари ўртасида олимларнинг илмий сафарлари йўлга қўйилди. 1995 йилда доктор Аҳмад Тосир бошчилигидаги малайзиялик олим ва мутахассислар гуруҳи Ўзбекистонга ташриф буюриб Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси, илмий-тадқиқот институтлари ва олимларининг фаолияти билан яқиндан танишди.

Тил халқ дипломатиясининг муҳим воситасидир. Хорижий тилни ўрганиш орқали инсонлар ўртасида дўстона муносабатлар шаклланади.

Бугунги кунда Ўзбекистоннинг иккита олий ўқув юртида малай тилини ўқитиш йўлга қўйилган.

Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети (ЎзДЖТУ) да малай тили 1996 йилдан буён иккинчи тил сифатида ўқитилиб келинмоқда. Султон Идрис педагогика университети профессори Субария Сулейман ЎзДЖТУда малай тили бўйича амалий машғулотлар олиб бормоқда.

2017 йилда Малайзиянинг Ўзбекистондаги элчихонаси ва Султон Идрис педагогика университети билан ҳамкорликда ЎзДЖТУда “Гўзал нутқ бой маданиятнинг элементи” мавзусида 5-халқаро конференция ташкил этилди. Ушбу конференцияда Малайзия, Индонезия, Сингапур ва Бруней давлатларининг 50 дан ортиқ профессор-ўқитувчилар ва талабалар иштирок этди.

Бугунги кунда малай тили ва маданиятини ўргатишни ривожлантириш мақсадида ЎзДЖТУда Султон Идрис университети билан ҳамкорликда ташкил этилган Малайзия тили ва маданияти маркази самарали фаолият олиб бормоқда. Ушбу марказ талабаларнинг малай тилини чуқур ўзлаштиришида кўмаклашиш баробарида университет билан ҳамкорликда қатор маданий тадбирлар, анжуман ва семинарлар ўтказиб келади.

Ўзбекистон ва Малайзия ўртасида таълим соҳасидаги ҳамкорлик изчил ривожланиб бораётганлигини икки мамлакат ўртасида таълим алмашинувининг кенг йўлга қўйилгани бунга ёрқин мисол бўла олади. Малайзия техник ҳамкорлик дастури (МТХД) доирасида ташкил этилаётган қисқа муддатли ўқув курсларида республика вазирлик ва ташкилотлари вакиллари ҳамда университет профессор-ўқитувчилари доимий тарзда иштирок этиб келмоқда.

Ўзбекистон ва Малайзия халқ дипломатиясида икки мамлакат илмий марказлари ва олимларининг ҳам муносиб ўрни бор. Бироқ тадқиқот натижаларидан Ўзбекистон ва Малайзия ўртасида фан ва таълим соҳаларидаги ҳамкорликда имкониятлардан тўлиқ фойдаланилмаётганлиги ҳам маълум бўлмоқда. Бу борадаги ҳамкорликни янада ривожлантириш, икки мамлакатнинг таълим муассасалари ўртасидаги алоқаларни кенгайтириш, ўзаро тажриба алмашувини янада фаоллаштириш келажакда икки халқнинг дўстона алоқаларида янада муҳим рол ўйнайди. Шубҳасиз, таълим соҳасидаги ҳамкорликлар ҳам икки мамлакат халқ дипломатияси ривожига муносиб ҳисса қўшади.

Ўзбекистоннинг Осиё-Тинч Океани минтақаси давлатлари билан халқ дипломатияси алоқаларини мустаҳкамлаш ва ривожлантиришда, маданият соҳасидаги ҳамкорликни кенгайтиришда миллий телерадиокомпания ва ОАВларнинг фаолияти ҳам катта аҳамиятга эга.

Хорижий халқлар тарихи ва маданиятини яхшироқ билиб олишга имкон берувчи турли тадбирлар, миллий байрамларга бағишланган махсус эшиттиришлар халқлар ўртасида мустаҳкам маданий алоқалар ўрнатишга, уларни яқинлаштиришга хизмат қилади. Ўзбекистон ва Малайзия ўртасидаги маданий алоқаларда бу хусусият яққол сезилмоқда.

2005 йилдан бошлаб Ўзбекистон миллий телерадиокомпанияси Малайзиянинг шу соҳадаги муассасалари билан ҳамкорликка оид қатор дастурларни ишлаб чиқди. Бу дастурларда ОАВ фаолиятига тегишли тажрибалар алмашиш, шунингдек икки мамлакат халқларининг маданий-маънавий ютуқларини кенг тарғибот қилиш кўзда тутилган эди.

Хусусан, 2006 йилда Ўзбекистон Миллий телерадиокомпанияси раиси, “Ўзбекистон-Малайзия” дўстлик жамияти раиси А.Хаджаев бошчилигидаги делегацияларнинг Малайзияга ташрифлари чоғида икки мамлакат телерадиоэшиттириш ташкилотларининг техник ва ижодий имкониятларидан фойдаланиш ва бошқа кўплаб масалалар қатори Ўзбекистон ҳамда Малайзия халқларининг бой тарихи, маданий мероси ва анъаналарига бағишланган дастурларни ўзаро алмашиш тўғрисида келишувга эришилди[28].

Ўзбекистон Миллий телерадиокомпаниясининг “Дунё бўйлаб” канали ва Малайзиянинг ТВ3 телеканали ўртасидаги ҳамкорлик доирасида Малайзия Туризм вазирлиги ва “ABDA Travel Company” компанияси билан биргаликда Малайзияда “Ўзбекистон телевиденияси кунлари”ни ва Ўзбекистонда “Малайзия телевиденияси кунлари” ўтказилди.

Телевизиондастурлардоирасидаиккимамлакатхалқларинингмаданиятивазиф-одатларинамойиш этилди.Шундай қилиб, Ўзбекистоннинг Малайзия билан миллий телерадиокомпания ва ОАВларнинг фаолияти ҳамкорлигининг таҳлили шундан далолат берадики, бу соҳаларда ҳам халқ дипломатияси алоқалари мунтазам ривожланиб бормоқда.

4. Хулосалар:

Ўзбекистоннинг Малайзия билан ўрнатган халқ дипломатияси алоқалари нечоғли ўзининг амалий натижаларини, юксак самараларни берганлиги фактлар, далиллар, ҳуқуқий ҳужжатлар, ҳамкорликнинг турли соҳаларида олиб борилган кенг муносабатлар мисолида кўришиб турибди. Ўзбекистоннинг ушбу икки мамлакат билан олиб борган ижтимоий-гуманитар, савдо-иқтисодий, маданий-маърифий, фан-техника, таълим, туризм соҳасидаги ўзаро ҳамкорлигида халқларнинг кенг жамоатчилиги муносиб иштирок этиб келаётгани эса халқ дипломатияси алоқаларини янада мустаҳкамлайди.

Тадқиқот жараёнида ишлаб чиқилган асосий хулосалар қуйидагилардан иборат:

1. Ўзбекистоннинг Малайзия билан халқ дипломатияси ҳамкорлигини ўрганиш жараёнида илм-фан, таълим, туризм, маданият ва санъат, кино, спорт, қишлоқ хўжалиги устивор соҳалар эканлиги маълум бўлди.

2. Ўзбекистон ва Малайзия ҳамкорлигини мустаҳкамланишида маданий соҳадаги алоқалар алоҳида аҳамиятга эга. Бу борада халқ дипломатиясини шаклларида кенг фойдаланиб келинмоқда. Мазкур ҳамкорлик дўстлик жамиятлари фаолиятида, телевидение, ОАВ каби соҳаларда намоён бўлмоқда.

Ўзбекистоннинг Малайзия билан ҳамкорлигини ўрганиш жараёнида мамлакатларимиз орасида турли соҳаларда ҳамкорлик босқичма-босқич ривожланиб бораётгани, бироқ томонлар алоқаларида маълум маънода ҳали ишга солинмаётган имкониятлар мавжудлиги аниқланди.

Давлатлар ўртасидаги маданий-гуманитар соҳадаги ҳамкорликни янги босқичга олиб чиқиш борасидаги саъй-ҳаракатларни амалга оширишда бир қатор жиҳатларга алоҳида эътибор қаратиш талаб этилади. Жумладан:

биринчидан, Малайзияда Ўзбекистон маданияти кунларини, Ўзбекистонда Малайзиянинг маданияти кунларини мунтазам ўтказиб бориш муҳим ҳисобланади. Бу халқлар маданиятининг бир-бирига яқинлашувига хизмат қилади;

иккинчидан, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Миллатлараро муносабатлар ва хорижий мамлакатлар билан дўстлик алоқалари кўмитаси, “Ўзбекистон-Малайзия” дўстлик жамиятлари ҳамда мамлакатда фаолият кўрсатаётган маданият соҳасидаги бошқа турли ташкилотлар Малайзиядаги турдош ташкилотлар билан илмий-ижодий ҳамкорлигини янги босқичда олиб бориши муҳим ҳисобланади;

учинчидан, Ўзбекистон ва Малайзия телевидения ва ОАВлари ўртасида ўзаро ҳамкорлик алоқаларини самарали йўлга қўйилиши давлатларда маданиятни ўзаро тарғиб қилиш ва туризмнинг ривожига хизмат қилади;

тўртинчидан, ўзаро маданият ва санъат соҳаси вакилларининг учрашувларини кенг жамоалар орасида мунтазам ўтказиш зарурияти мавжуд;

бешинчидан, санъат ва спорт соҳалари бўйича мамлакатларнинг ёшлари ўртасида танловлар ўтказишни йўлга қўйиш лозим;

олтинчидан, маданий-гуманитар соҳаларнинг ҳар бирида алоҳида “йўл хариталар”ини белгилаб олиб, уни мақсадли амалга оширилса, давлатлар ўртасидаги ҳамкорлик янада мустаҳкамланиб боради.

еттинчидан, таълим ва илм-фан соҳасида Жануби-Шарқий Осиё давлатларида истиқомат қилиб келаётган ватандошлар ва таълим олаётган Ўзбекистон ёшлари билан алоқаларни мустаҳкамлаш давлатлар ўртасида халқ дипломатияси алоқаларини мустаҳкамланишига хизмат қилади.

Иқтибослар / Сноски / References:

1. Жураев Р.Т. Роль народной дипломатии Узбекистана в международных отношениях: автореферат дис. кандидата исторических наук: 07.00.02. – Андижан, 1998. – 21с.
2. Қирғизбоев А.К. Ўзбекистон Республикасининг Осиё мамлакатлари билан халқаро ҳамкорлиги. – Тошкент: “Фан”, 2004. – 280 б.
3. Рустамов У.А. Советский Узбекистан на международной арене. – Ташкент: Узбекистан, 1979.
4. Усаров Ф.У. Ўзбекистон Республикаси ва Жанубий-Шарқий Осиё мамлакатлари ўртасида иқтисодий ва маданий соҳалардаги ҳамкорлик (Малайзия давлати мисолида: 1991-2005 йиллар): Тарих фан. Ном....дисс. – Тошкент: ЎЗМУ, 2010
5. Усаров С.Р. Ўзбекистон Республикасининг Осиё-Тинч океани минтақаси мамлакатлари билан ҳамкорлиги (Индонезия, Малайзия ва Сингапур мисолида, 1991-2019 й.й.): Тарих фан. бўйича фал. Док. (PhD)....дисс. Автореф.– Тошкент: ЎЗМУ, 2020

6. Курбонова М.Б., Бобожонов Ш.У. Ўзбекистон ва Малайзия давлати маданий алоқалари // Бухоро давлат университети Илмий ахбороти (илмий журнал).2016 йил 1-сон. –Б.120-124.
7. Тошкент давлат шарқшунослик университетида малайшуносликнинг ўрганилиши тарихидан // ТДШУ электрон жорий архиви. Мурожаат этилган сана 2020.06.08
8. Ўзбекистон Миллий архиви (кейинги ўринларда ЎзМА) Фонд-М-37,Рўйхат-1, йиғма жилд-450.
9. Ўзбекистон ва Малайзия вақт синовидан ўтган ишончли шерик // 14.09.2018 <http://uza.uz/uz/society>.
10. Ўзбекистон Республикасининг Осиё-Тинч океани минтақаси давлатлари билан ҳамкорлиги // Ўзбекистон-Малайзия муносабатлари. <https://mfa.uz/en/cooperation/countries/374/?print>
11. Саидов А.“Маданий-гуманитар алоқаларнинг ривожланишида халқ дипломатиясининг роли: халқаро тажриба ва минтақавий чақириқлар” //“Марказий Осиё -умумий уйимиз” халқаро конференцияси. Тошкент. 2019 й. 15 ноябрь.
12. ЎзР МА, М-2 фонд, 1-рўйхат, 140-иш, 10-варақ.
13. ЎзРВМ ММХМДАҚ ЖА. //Ўзбекистон Республикаси Хорижий мамлакатлар билан дўстлик ва маданий-маърифий алоқалар жамиятлари Кенгашининг 2005-2015 йиллардаги ҳисоботи материаллари электрон маълумотлар.
14. ЎзР МА, М-2-фонд, 1-рўйхат, 188-иш, 46-варақ.
15. ЎзР МА, М-2-фонд, 1-рўйхат, 188-иш, 46-варақ.
16. Общество дружбы “Узбекистан-Малайзия” // “Ўзбекистон” ижтимоий-сиёсий, маънавий-маърифий журнали № 3-4/2007.–Б.36-37.
17. Узбекистан-Малайзия: продвижение вперед // “Ўзбекистон” ижтимоий-сиёсий, маънавий-маърифий журнали № 1-2/2012.–Б.32-33.
18. Ўша жойда. 33 варақ.
19. “Ўзбекистон-Малайзия” дўстлик жамиятининг 2012-2017 йилларда амалга оширилган ишлар ҳисоботи жорий архиви, 5-иш, 12-варақ.
20. ЎзР МА, М-2-фонд, 1-рўйхат, 106-иш, 21-варақ.
21. ЎзР МА, М-7 фонд, 2-рўйхат, 71-иш, 1-3-варақ.
22. Ijtimoiy-hayot-1994-yil <http://islomkarimov.uz>.
23. ЎзР МА. М-7-фонд.2-рўйхат,104-иш,13-варақ.
24. ЎзР МА, М-2-фонд, 1-рўйхат, 106-иш, 25-варақ.
25. ЎзР МА, М-7-фонд, 332- йиғма жилд, 240-варақ.
26. Азамат Абдураимов тўйида Малайзия шахзодаси бош қош бўлган. Мурожаат қилинган сана 05.07.2020 й. www.12news.uz.
27. Усаров С.Р. Ўзбекистоннинг Осиё-Тинч океани минтақаси давлатлари билан спорт соҳасидаги ҳамкорлиги // Ўзбекистоннинг жаҳон ҳамжамиятига интеграциялашиш жараёнлари. Республика илмий-амалий конференцияси материаллар тўплами. 2019 йил 9 ноябрь. – Тошкент: 2019. – Б. 69-73.
28. Общество дружбы “Узбекистан-Малайзия”//“Ўзбекистон” ижтимоий-сиёсий, маънавий-маърифий журнали № 3-4/2007.–Б.36-37.

ЎТМИШГА НАЗАР

ВЗГЛЯД В ПРОШЛОЕ

LOOK TO THE PAST

№11 (2020)

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000